

KULTURMILJÖ
HALLAND

SNIDAREN 13

Kulturhistorisk Byggnadsdokumentation

Snidaren 13, Varbergs stad, Varbergs kommun

Malin Clarke och Britt-Marie Lennartsson

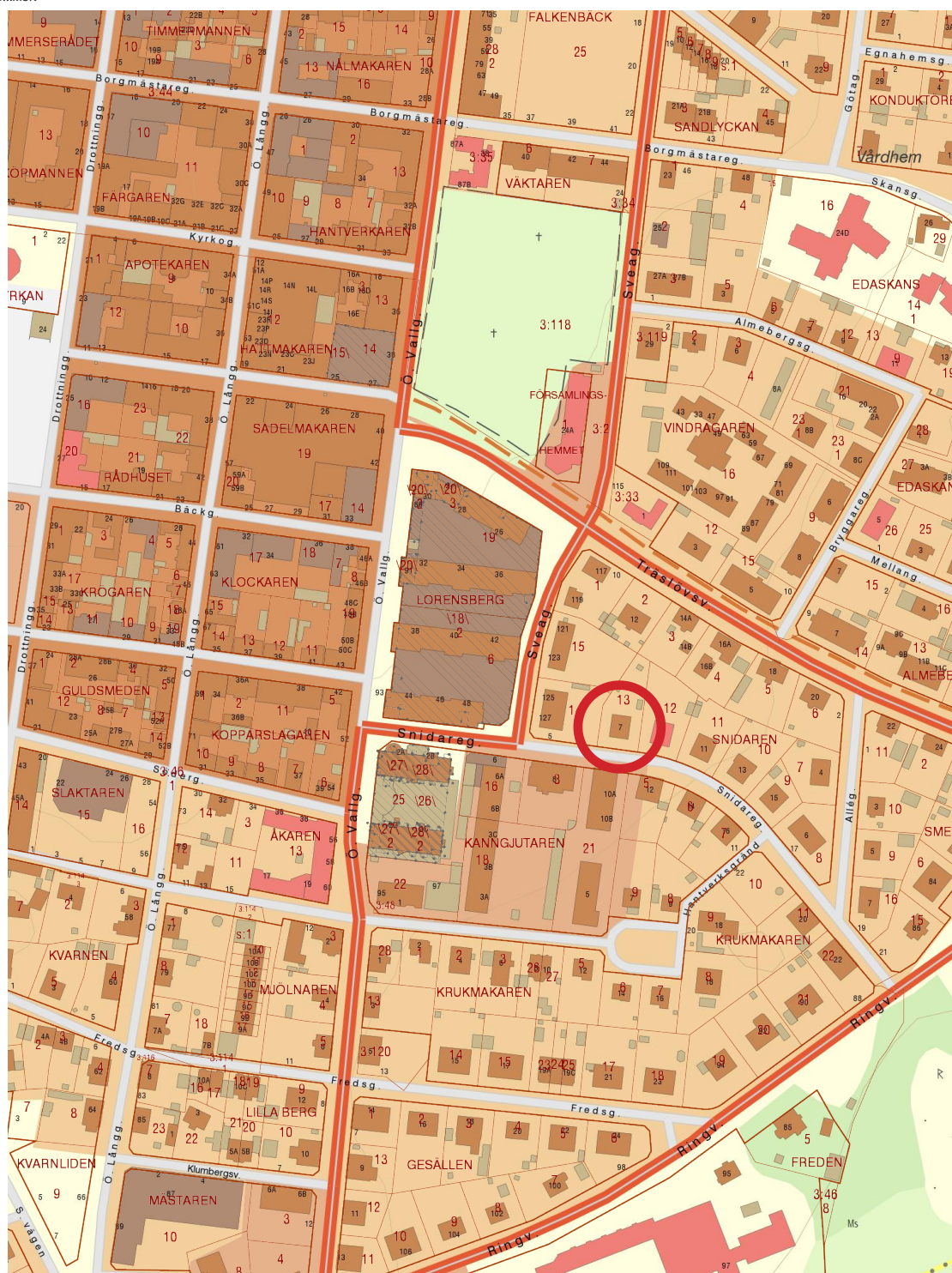
2017:13

Innehåll

Inledning	5
Uppdrag och syfte	5
Befintliga skydd och värderingar	5
Historik	6
Beskrivning	9
Läge	9
Exteriör	9
Interiör	11
<i>Entré och trapphus</i>	11
<i>Våning 1</i>	12
<i>Våning 2</i>	12
<i>Vind</i>	14
<i>Källare</i>	14
Trädgården	16
Byggnadens skick	16
Kulturhistorisk värdering	17
Foton	18
Källor	18

Snidaren 13
Varbergs stad och kommun
Kulturhistorisk
byggnadsdokumentation

Malin Clarke
Och
Britt-Marie Lennartsson
Kulturmiljö Halland

Bebyggelsen längs Snidaregatan är mycket representativ för bebyggelsen i Varberg från 1930-40-talet och byggnaderna är överlag tämligen välbevarade. Snidaren 13 skymtar som det sista huset på gatan på höger sida.

Det finns inga kända fornlämningar på fastigheten. Detta utesluter dock inte att fornlämningar kan finnas under marknivå. Om man stöter på fornlämningar är man skyldig att omedelbart avbryta arbetet och anmäla detta till Länsstyrelsen.

Historik

1934 kom makarna Myrdals debattbok *Kris i befolkningsfrågan* som belyste den betydande nativetsminskningen sedan 1920-talet. En av orsakerna ansågs vara dåliga boendeförhållanden. Under många år hade bostadssituationen varit svår i Sverige med höga hyror och dåliga bostäder. 1933 tillsattes den bostadssociala utredningen som ett första steg i att lösa frågan och andra politiska åtgärder som statliga stöd och bostadslån infördes. Detta ledde bl.a. till en rad reformer som skulle bidra till bättre bostäder och ökat bostadsbyggande.

Man började bygga lägenheter med två till tre rum med en bättre standard. Stort fokus lades på rummens funktion och bekvämligheter som elektrisk belysning, centralvärme, moderna kök och vattentoiletter. Enklare utrymmen som matkällare, tvättstuga och pannrum placerades i källaren. Byggnadssättet påverkades av industrialismens genomslag där material kunde framställas billigare, som exempelvis industriellt sågade plankstommar till väggarna och fönster i standardiserade mått.

Genom Stockholmsutställningen 1930 fick funktionalismens sitt genombrott - en stil som ville ta avstånd från traditionen. Ingenjörer och arkitekter utformade på ett vetenskapligt sätt bostäder och byggnader som på bästa sätt skulle uppfylla människans behov. Bostadshusen skulle nu byggas i öppna kvarter där alla lägenheter skulle få luft och ljus. Stilen var modern, enkel, ren, lätt och luftig.

Men ännu utfördes byggandet tämligen hantverksmässigt och materialen var ofta traditionella.

Kriget och den medföljande materialbristen minskade byggverksamheten under 1940-talet. Det som byggdes var präglad av funktionalismen, men med en mer traditionell förankring. En vanlig hustyp blev det enkla trähuset i två våningar, med flackt sadel- eller tälttak, antingen utformad som enfamiljsvilla eller som flerbostadsvilla. Flerbostadsvillan var den vanligaste typen av flerbostadshus i mindre städer, fram till 1940-talet, och så även i Varberg. Staden hade växt under perioden 1920-1950 till en modern industriort, Hallands största industristad i slutet av 1940-talet, med stort behov av bostäder för den ökande befolkningen.

Något som påverkade bebyggelseutvecklingen i staden var den stadsplan som upprättats 1934. Kvarteren på Klumbergsgärdet, dit Snidaregatan hör, är en typisk representant för hur Varberg bebyggdes under denna period och det mesta av byggnaderna tillkom efter 1934. Här finns trädgårdsstadens och funktionalismens ideal med oregelbunden kvarterstruktur och böjda gator vilket skapar korta siktlinjer med intimare gaturum där närliggande hus och trädgård ligger i fonden. Kvarteren är indelade i större trädgårdstomter med plats för husbehovsodling. Varje hus har en centrerad placering på tomtens bredd vilket gör varje byggnad till en tydlig solitär. Karakteristiskt är också att de stora tomterna inhägnas av låga murar med smidesgrindar.

Funkishuset på Snidaren 13 hör till de mest oförändrade i miljön, och kanske även i Varberg. Foto: Björn Ahnlund, Kulturmiljö Halland.

Husen är flerbostadsvillor eller större villor med källare, två våningar och flacka sadeltak som ofta är valmade. En del hus har en exklusivare utformning med drag från 20-talsklassicismen, plåtslageri i koppar och detaljer som kolonner och lunettfönster, i motsats till en enklare funktionalistisk stil.

Byggnaden på Snidaren 13 är uppförd 1943 och är ett typiskt exempel på ett mindre flerfamiljshus från denna tid. Stilen följer den funktionalistiska arkitekturens enkla rena linjer och geometriska former med flackt tak och avskalad arkitektur där de dekorativa utsmyckningarna är få. Snidaren 13 är en variant av en folklig funktionalism med drag av traditionell bebyggelse som utvecklades i Sverige. Här syns detta i form av sadeltaket klätt med tegelpannor i kombination med den släta avskalade fasaden som klätts med träpanel, vilket det finns få exempel på i Varbergstrakten idag.

De dekorativa detaljerna kring trapphuset

som det runda fönstret och vädringsdörren var kvardröjande drag från övergången mellan 20-talets klassiserande stil och 30-talets tidiga funktionalism.

Snidaren 13 ligger i en större trädgård. Trädgårdarna var också ett viktig inslag i bostadsmiljöerna, då de skulle bidra till odling för självhushållning. Detta var troligen särskilt aktuellt då huset byggdes mitt under det andra världskrigets ransoneringstider.

Huset har genomgått få förändringar under årens lopp, framför allt exteriört. Det som ändrats är att en mindre balkong över entrédörren tagits bort och ersatts av ett svart plåttak. En ny altandörr har ersatt ett fönster mot trädgården i norr.

Interiört har planlösningen delvis ändrats. På plan ett har två lägenheter slagits samman till en med ett större kök. Ytskikt och färgsättning har ändrats. Ett bostadsrum har inrättats på vinden, troligen ganska tidigt i byggnadens historia.

Snidaren 13 från nordväst.

Beskrivning

Läge

Kvarteret Snidaren ligger strax öster om Varbergs innerstad, och hör till några av de tidigare årsringarna av stadens bebyggelse utanför Vallgatorna. Fastigheten Snidaren 13 ligger på Klumbergsgärdet, i kvarteret Snidarens södra del, med infart från Snidaregatan. Byggnaden är placerad något indragen på tomten med gaveln vänd mot gatan.

Exteriör

Tomten är bebyggd med ett mindre flerfamiljshus i två våningar som ursprungligen har bestått av fyra lägenheter. Arkitektoniskt karaktäriseras byggnaden av den enkla funktionalistiska folkhemsarkitektur som var vanlig under 1940-talet. Byggnaden vilar på en slätputsad ljusgrå betonggrund och fasaden är klädd i en smal, spontad och slät panel som målats i en vit kulör. Taket är ett flackt sadeltak täckt med enkupigt lertegel. Vindskivor, takfot och takavvattning är i samma vita kulör som resten av byggnaden.

Fönsterna är kopplade sidohängda tvåluftsfönster med bågar av trä som är symmetriskt placerade på fasaden. Fönsteromfattningarna är smala med fönsterbleck i plåt. Centrerat högst upp på vardera gaveln sitter ett mindre fönster, också det med två lufter.

På byggnadens västra sida finns ett utskjutande entréparti som vilar på en sockel av betong. Entrén har ett flackt plåttak och i anslutning till detta sitter i ovankant en vädringsdörr som nås från trapphuset. Denna dörr har tre rektangulära glastrutor och tidstypiska beslag. Ovanför dörrarna är ett runt fönster placerat. Vädringsdörren och det runda fönstret

Entrén till byggnaden ligger mot väster. En liten balkong ovanför dörren har tagits bort men balkongdörren finns kvar.

En stenlagd gång leder in på tomten från Snidaregatan.

Byggnadens trädgårdssida, mot norr. en altandörr har tagits upp och ersätter ett fönster.

Byggnaden från öster. Fasaden är avskalad i sin arkitektur med regelbunden fönstersättning.

ger byggnaden något klassicerande drag. Fönster och ytterdörr är målade i en engelskt röd kulör förutom mot trädgården där fönstren är gröna. Mot norr har det östra fönstret på bottenvåningen bytts mot en relativt modern vitmålad altandörr. Utanför denna finns en enkel trätrappa.

Färgen är på flera ställen i dåligt skick och flagar på fönster och fasader. På norra fasaden syns rötskador på panelen.

Interiör

Entré och trapphus

Entrén på byggnadens västra sida är placerad i marknivå. Härifrån kommer man in i trapphuset som har ett för tiden karaktäristiskt golv av röd- och vitrutiga klinkersplattor, vilka troligen är ursprungliga. Väggar och tak är klädda med släta skivor och golvfoder samt lister är smala utan profiler. Väggarna är målade i en gul kulör och snickeridetaljerna i en skarp blå kulör, sentida färgsättning. Trappan är av trä och uppdelad i halvtrappor med vilplan mellan våningarna, med moderna handledare. Från trapphuset når man samtliga lägenheter i byggnaden samt vind och källare. Snickeridetaljer såsom foder, lister och socklar liksom trappan bedöms vara original.

Dörren till den före detta balkongen är troligen original.

I hallen ligger originalgolvet med röd- och vitrutiga klinkers kvar.

En fin liten detalj i trapphuset är de rundade hörnen.

De två lägenheterna i bottenvåningen har slagits samman till en större, med ett större kök.

I de övre lägenheterna finns platsbyggda garderober och skafferier bevarade.

Våning 1

Den första våningens två lägenheter har slagits ihop till en. Här har man rivit en avdelande vägg och på så sätt skapat ett större kök. Kökets inredning är senare tillkommen, med släta luckor, plastmatta samt blommig tapet. Lägenhetens ytskikt är förändrade över tid och här finns få ursprungliga detaljer bevarade.

Våning 2

På andra våningen finns två lägenheter. Dessa har till stora delar den ursprungliga inredningen bevarad. Här finns inbyggda garderober med släta dörrar och tidstypiska beslag. Fönsterna har enkla, släta foder och fönsterbrädor med profilsågade kanter.

I en av lägenheterna finns det ursprungliga funkisköket kvar med platsbyggda skåp, släta målade luckor, skåpsreglar i rostfritt stål med böjda handtag samt platsbyggt skafferier. I den andra lägenheten har man tagit ut delar av köksinredningen, men ett av de platsbyggda skåpen har lämnats kvar och luckorna har målats i en svart kulör.

Även snickeridetalljer såsom foder, lister och socklar bedöms vara original.

I den södra lägenheten på andra våningen finns köksskåp med släta luckor, typiska för funktionalismens kök.

Här och var i huset finns strömbrytare av äldre modell.

I köket på det övre planet är den platsbygda inredningen i stort intakt. Här finns även foder och lister kvar.

Tvålufts-fönster är karaktäristiskt för funktionalismen. Här finns även eleganta fönsterbänkar i trä.

I den södra delen av vinden finns ett inrett bostadsrum.

Vind

På vinden finns ett mindre bostadsrum med tapetserade väggar och vitmålat snedtak. Detta rum inreddes troligen tämligen tidigt i husets historia. Här finns bland annat äldre strömbrytare.

Resten av vinden är ett traditionellt vindsutrymme, oinrett och fungerar som förråd. Vindsinredningen och dess målade ytskikt i trä bedöms vara original till stor del. Elledningarna går i så kallade kuloledningar och även strömbrytarna är av äldre typ.

Källare

I källaren finns gemensamma utrymmen för förvaring och tvättstuga. Här finns även ett sentida inrett hobbyrum. Golvet är av betong och taket består av fasspontpanel samt i vissa rum puts som lagts på vassmatta. Här finns ursprungliga spegeldörrar, med tre jämnstora släta speglar och ramverk med enkla kvartstavsprofiler. I tvättstugan finns det ursprungliga tvättkaret i betong, från tiden innan tvättmaskinen kom. I förrådsdelen är den ursprungliga inredningen bevarad med platsbyggda förråd i spontad panel. Samtliga snickerier är målade i oljefärg i en grå kulör.

Handtag på dörren till rummet på vinden, i backelit.

Den norra delen av vinden används ännu som vind.

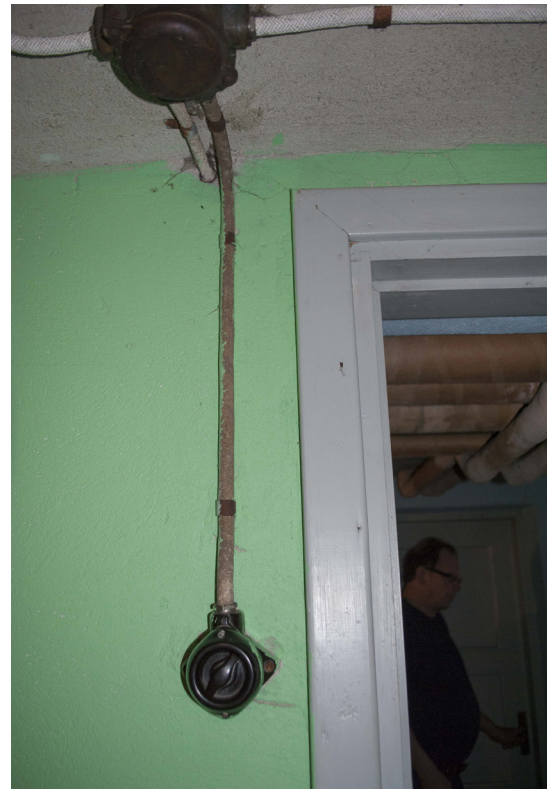
En av tvättmaskinerna står på det gamla murade tvättkaret, från den ursprungliga tvättstugan.

Källarens lite enklare utrymmen har spegeldörrar och snickerier i en grå kulör.

Platsbyggda förråd för varje lägenhet.

I källaren och på vinden finns de äldre elledningarna kvar.

Trädgården igger in mot kvarterets mitt.

I trädgården finns ett garage.

De enkla smidesgrindarna är karaktäristiska för tiden då Snidaren 13 byggdes.

Trädgården

Lägenheterna har en gemensam trädgård som uppvisar tidstypiska funktionalistiska drag. Mot gatan avgränsas tomten av en låg slätputsad mur i betong, liksom de flesta tomterna längs gatan. I muren finns två öppningar. I öppningarna finns dekorativa smidesgrindar i geometriska former, vilket är karaktäristiskt för de funktionalistiska trädgårdarna. Från den vänstra grinden leder en gång i kalksten fram till byggnadens entré.

Längs muren är tre hängbjörkar planterade på rad. I trädgården finns flera äldre fruktträd samt barrträd och rododendron. Här finns också ett mindre garage i trä med flackt tak. Garaget är till synes i dåligt skick.

Byggnadens skick

Byggnaden är ovanligt oförändrad och har många drag och detaljer kvar

Den släta muren med grind i metall samt gångens oregelbundna stenplattor är karaktäristiskt för de funktionalistiska trädgårdarna.

som är ursprungliga och värdefulla ur kulturhistorisk synvinkel. I detta fall följs det av en påtaglig brist på underhåll. I denna rapport har endast ockulär besiktning utförts av ytskikt. Dessa är i stort behov av underhåll. Interiört har förändringar utförts av ytskikten vilka inte har något kulturhistoriskt värde. En särskild utredning har gjorts av byggnadens tekniska skick genom Derome Mark & Bostad, 2017-04-04.

Trädgården avgränsas av murar även mot omkringliggande fastigheter.

Kulturhistorisk värdering

Snidaren 13 finns med i den länstäckande bebyggelseinventeringen som utfördes i Halland 2006-2009. Värderingen bygger på en modell utarbetad av Axel Unnerbäck för Riksantikvarieämbetet för att ge en bred bild av en byggnads kulturhistoriska värde. Snidaren 13 är placerad i klass B, vilket är ett högt värde. Byggnaden har ett egenvärde, ett s.k. objektsvärde och är av regionalt intresse samt omistlig, och bör få ett skydd i detaljplan. Detta grundar sig på följande värden:

Miljöskapande värde

Fastigheten som helhet med byggnad samt trädgårdsmiljö är till sin karaktär mycket välbevarad. Den har miljöskapande värden då den ingår som en del av en sammanhängande miljö vilken visar på det tidiga 1900-talets stadsplanering med trädgårdsstaden som ideal. Med sin lummiga trädgård och byggnadens indragna placering från gatan sett är den en tydlig exponent för denna gren av stadsplaneringen.

Byggnadshistoriskt och arkitekturhistoriskt värde

Byggnaden är till sin utformning och karaktär typisk för den enkla folkhemsarkitektur som uppstod under 1930- och 40-talet som en blandning mellan funktionalismens rena linjer och den mer traditionella bebyggelsen med sadeltak. Vidare finns detaljer på byggnaden som anspelar på 20-talets klassicerande stil som exempelvis det runda fönster, vändringsdörren och källarens spegeldörrar. Byggnaden är en av få i området där stora delar av den ursprungliga arkitekturen är bevarad och den har byggnadshistoriska och arkitekturhistoriska värden som visar på bostadsbyggandet i Sverige runt andra världskriget. Med sin enkla men tidstypiska utformning tillför byggnaden viktiga kvaliteter till området.

Autenticitet

Byggnaden har många bevarade originaldetaljer, främst i andra våningens lägenheter samt källare. Även exteriören är ovanligt välbevarad, i betydelsen oförändrad, ur kulturmiljösynpunkt vilket förstärker byggnadens autenticitet.

Foton

Fotografering har skett digitalt, i raw-format. Originalen till fotografierna förvaras i arkivet hos Kulturmiljö Halland, Hallands länsmuseum, Bastionsgatan 3 i Halmstad. Fotona är sparade i film nr 2017-20 och är tagna av Malin Clarke och Britt-Marie Lennartsson, Kulturmiljö Halland.

Källor

Tryckta källor och litteratur

Peterson, Alva, *Hus och människor i Varberg del 2, Stadsdelarna utanför Vallgatorna 1900-1910*, Hembygdsförbundet Gamla Varberg 2009.

Stadens karaktärer – Kulturmiljöer i Varbergs stad, Varbergs kommun, Kulturmiljö Halland, Länsstyrelsen, 2012.

Internet

Bebyggelseinventeringen i Halland, <http://www.bebyggelseregistret.raa.se/>

FMIS, raa.se

www.varberg.se, digitala Varbergskartan

Arkiv

Varbergs kommun, stadsarkiv och bygglovsarkiv

Kulturmiljö Hallands ämbetsarkiv

KULTURMILJÖ
HALLAND

Postadress: Bastionsgatan 3 | 302 43 Halmstad | Tel: 035-19 26 00
Fax: 035-19 26 26 | E-post: kansli@kulturmiljohalland.se | Hemsida: www.kulturmiljohalland.se